

వాయులికి

కవితావళి

డాక్టర్ ముదిగాండ్
నివప్రసాద్

Blank Page

పాల్కురికి కవితా వైభవం !

(పాల్కురికి సోమనాథుని జానుతెనుగు
పద్యాలకు అందమైన వ్యాఖ్యానం.)

వ్యాఖ్యాత

డా॥ ముదిగొండ శివప్రసాద్

ప్రచురణ

Regd. No. I/64

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య సమితి
సాహిత్య సాంస్కృతిక సంస్థ
5, కింగ్స్ వే, సికిందరాబాదు-3

PALKURIKI KAVITHA VAIBHAVAM

Selections from Palkuriki Somanadha's Poltic works with a
Commentary by Dr. Mudigonda Siva Prasad

© YUVABHARATHI, SECUNDERABAD-500003

యూవభారతి

ప్రచురణ : 57

ప్రథమ ముద్రణ : 1200 ప్రతులు

8 నవంబరు 1977

ముఖచిత్రరచన :

శీలా వీరాజు

ముద్రణ :

ప్రతిభా ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్- హైదరాబాద్.

ముఖచిత్ర ముద్రణ :

నందిని ఆర్ట్స్ ప్రింటర్స్, హైదరాబాద్.

ప్రతులకు :

యూవభారతి

5 కింగ్స్ వే, సికింద్రాబాద్-500 003

వెల : రూ. 2-00

మా మాట

తెలుగు సాహితీ ప్రపంచంలో చందోభాషా వస్తువులను దేశీయతా లక్షణాలతో తొలిసారిగా సమలంకరించిన గౌరవం పాల్కురికి సోమనాథునికే దక్కుతుంది. మహావేశంతో సాహితీరంగంలో ప్రవేశించి ఎందరికో మారదర్శకుడయ్యాడు. తిక్కన భారతంలో కనిపించే తెలుగుదనం పాల్కురికి ఉద్యమ ప్రభావమే. వస్తువు దేశీయమైంది కాబట్టి సోమనాథుని రచనల్లో అంతకు పూర్వంవెలసిన తెలుగుకవుల కావ్యాల్లో లేని తెలుగు జీవిత వృత్తం తొణికిసలాడింది. తెలుగుసీమ అందాలకు సోమనాథుని కావ్యాలు నిలుపుటద్దాలుగా రూపుదిద్దుకున్నవి అచ్చమైన తెలుగులో, చిన్నచిన్న మాటల్లో గొప్పగొప్ప భావాలను తియ్య తియ్యగా చెప్పవచ్చనీ, గానయోగ్యంగా రచిస్తే ప్రజల నాలుకలే నాళికలుగా కవిత్వాన్ని పారించవచ్చనీ నిరూపించాడు. ఆనాడు ఇదొక కొత్తదారి. ఒక విలక్షణమైన కవితావైఖరి. శతకం ఉదాహరణం. తెలుగు చందస్సుల్లో మహాకావ్య నిర్మాణం వంటి క్రొత్త సాహిత్యప్రక్రియలకు సోమనాథుడు నారుబోసినవాడు. అన్ని విద్యల్లోనూ, అన్ని శాస్త్రాల్లోనూ, అనేక భాషల్లోనూ ఆరితేరినవాడు. సోమనాథాది శివకవులు తెలుగుభాషా వికాసానికి ఎనలేని దోహదం కల్పించిన మనీషులు.

పాల్కురికి సోమనాథుని రచనల్లో కొన్నింటిని ఏరుకొని వానిలోని కవితా పాఠాన్ని వివరించి మాకు అందించినవారు డా॥ ముదిగొండ శివప్రసాదుగారు తెలుగు సాహిత్యంపై ఉద్యమాలప్రభావంపై పరిశోధనచేసి పి. హెచ్. డి. పట్నాన్ని సంపాదించినవారు. తెలుగుసాతకలోకానికి కవిరచన, కథలను, నవలలను, నాటకాలను, వ్యాసాలను అనేకం అందించినవారు. ఉస్మాలియా విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగు ఉపన్యాసకులు. ఉత్తమ అధ్యాపకులు. యువభారతి కార్యక్రమాలపట్ల అత్యంతాసక్తిని ప్రదర్శిస్తున్న సారస్వతాభిమానులు. 'పాల్కురికి కవితా వైభవం' వ్రాసి మాకిచ్చిన శ్రీ శివప్రసాదుగారి సాహిత్యాభిమానానికి ఔదార్యానికి మా కృతజ్ఞతలు.

ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

యువభారతి పరిచయము

మనిషిలో అంతర్వీనంగా, నిశ్చిప్తంగా ఉన్న ప్రతిభా పరిమళాలు పరివ్యాప్తం కాగలిగినప్పుడే అతని సృజనాత్మక శక్తికి సార్థక్యం చేకూరుతుంది. సమాజంలో సౌందర్యం, సౌజన్యం పెంపొందడానికి అనువైన వాతావరణం ఏర్పడుతుంది. పరస్పరాపగాహనం కలుగుతుంది. నిర్మాణాత్మక దృక్పథాలకు ప్రాచుర్యం లభిస్తుంది. సమైక్యతావాదు కుదురుకుంటాయి.

యువభారతి కడచిన పదమూడేండ్లుగా సమాజంలో సామరస్యాన్ని పెంపొందించేందుకు సాహిత్యంకంటే ఇతరమైన సాత్వికసాధనంలేదనే విశ్వాసంతో ఇతోధిక కార్యక్రమాలను రూపొందించి కృషిచేస్తున్నది. సాధ్యమైనంత తక్కువవెలకు వీలైనంత ఎక్కువమందికి ఉత్తమసాహిత్యాన్ని అనిదిస్తే సాహిత్యం పట్ల ప్రజానీకానికి అనురక్తి పెరుగుతుందనే నమ్మకంతో ప్రచురణ కార్యక్రమాన్ని చేపట్టింది. ఇది యువభారతి 5వ ప్రచురణ. ఇంతవరకు రెండులక్షల ఎనభై వేలకు పైగా ప్రతులను సాధ్యమైనంత తక్కువ వెలకు పాఠకులకు అందించడానికి పూనుకొంది.

యువభారతి సాహితీమిత్ర పథకంలో దాదాపు 5,500 మందికి పైగా సాహితీమిత్రులు చేరారు. రానున్న ఉగాదినాటికి ఈ సంఖ్య 10 వేలకు చేరుకోవాలన్న మాలిక్యసాధనలో తోడ్పడండి. యువభారతి శాశ్వతజీవిత సభ్యత్వ పథకాలలో ఆరువందల మందికి పైగా భారతీమిత్రులుగా, యాభై మంది భారతీ భూషణులుగా చేరారు. ఏ ఒక్క పథకంలోనైనా సభ్యులుగా చేరి మా 'నందిని' మాసపత్రికను ఉచితంగా పొందే అవకాశం కల్పించుకోవలసిందిగా సహృదయులకు విజ్ఞప్తి. కేవలం ఒక్క రూపాయతో భారతదేశంలో మీమిత్రులెక్కడున్నారే-సంవత్సరంపాటు వాళ్ళు మిమ్మల్ని గుర్తుంచుకునేలా చేస్తుంది 'నందిని'. మీ ఆత్మీయులతో ఆనందం పంచుకోండి. ఒక్క రూపాయకే నందిని నందించండి.

మా తపస్సు ఫలించి తెలుగుదేశంలో అధ్యయనశీలత. సౌజన్యం పెంపొందాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాం.

ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి

అధ్యక్షుడు

6-11-1977

భక్తకవి సోమన్న

‘బలు పొడతోలు సీరమును బాఁపసరుల్ గిలుపారుకన్ను వె
న్నెల తల సేదుఁగుత్తుకయు నిండిన వేలుపు చేరు వలు పూ
సలుగల తేని లెంకవని జానుఁ దెనుంగున విన్నవించెదన్
వలపు మదిందలిర్ప బసవా! బసనా! బసవా! వృషాధిపా! ’

ఈ పద్యం విన్న ప్రతి తెలుగువాడికీ బసవభక్తి పారవశ్యంతో కవిత
లల్లిన పాల్కురికిసోమన్న స్మృతిపథంలో నిలుస్తాడు. శివకవుల్లో శిఖరప్రాయు
డాయన. ఆయన కృతుల్లో ప్రజల నాల్కలమీద నిలిచింది బసవపురాణం; పండి
తుల మనసుల కెక్కింది పండితారాధ్య చరిత్రం. భక్తి శతకాలో విఖ్యాతిగాం
చింది వృషాధిప శతకం! తెలుగు సాహిత్యంలో దేశికవితకూ, ద్విపదరచనకూ
సోమన్న కవిత శరత్కాల రాకాసుధ.

సోమనాథుడు మతోద్ధరణకోసం తన కవితాశక్తిని వినియోగించిన కవిశే
ఖుడు. ఆయన ఎంత భక్తుడో అంతకవి. వీరశైవ మతోద్ధరణకు ఆతని
బసవభక్తి ఎంత సహకరించిందో ఆతని పాండిత్యం అంత అవసరమైంది.
క్రీ.శ. 12 వ శతాబ్దంలో తెలుగు దేశంలో వీరశైవం వేరూని విస్తరించటానికి
సోమనాథుని కవితాశక్తియే ప్రధాన కారణం! ఆయన భక్తికవితతో ప్రజల్ని
పరవశింపజేయగలడు; పాండితీ మండితాలైన రచనలతో పండితుల చిత్తాలను
పట్టగలడు; మెత్తగా చెప్పవలసి వచ్చినప్పుడు నాల్కను వత్తిగాచేసి మతమా
రాన తేటమాటల వెలుగులు నింపగలడు; పరమతాలను ఒత్తవలసి వచ్చినప్పుడు
అనాల్కనే కత్తిగా వాకి ప్రొడోక్తులతో పరమత సిద్ధాంతఖండనం చేయగలడు.
ఆకాలంలో ఆమతం బ్రతకటానికి ఆయన కావలసి వచ్చినాడు, అందుకే
ఆయన ఆమతం కోసమే తనకలాన్నీ, కాలాన్నీ అంకితం చేసినాడు.

సోమనాథుడు నిర్మించిన భక్తి సాహిత్యంలో ఒకపై శిష్ట్యం కనపడుతుంది
ఆయన వ్యక్తిత్వం ప్రత్యక్షమౌతుంది. ఆయన వస్తుతః కవి; నిరంకుశుడు ;
ఆవేశపరుడు; ఆపైన భక్తుడు. అందుకే ఆయన కవిత్వం శివార్పితం, బసవా
ర్పితం అయింది. ఆయన ఉద్దండ పండితుడు. అందువల్లనే ఆయన వాదాలు
చేసినాడు; వివిధ భాషలో, వివిధ చృండాలో, తన వేద వేదాంగ పాండిత్యాన్ని
బహువిధ గ్రంథాలో గుప్పించినాడు; ఆయన భక్తుడు కావటంచేత జంగమలింగ
రూపులైన భక్తులు కోరినప్పుడు లోకహితార్థం సర్వసామాన్యమైన ద్విపదలో
కావ్యాలను నిర్మించినాడు; లేనిచో తన యిచ్చకు వచ్చిన చందంలో మనసు

మెచ్చిన విధంగా భక్తి కృతుల్ని లిఖించుకొనినాడు; అంతటితో అగకుండా శాస్త్రవాఙ్మయాన్ని కూడా సర్మించి మతానికి పుష్టి చేకూర్చినాడు; భక్తుల ఆదేశంతో రచించినవి బసవరావుణం; పండితారాధ్యచరిత్రం ఒకటి భక్తిసోపానం మరొకటి జ్ఞానసోపానం. ఒకటి భక్తిరస తరంగిణి, మరొకటి మతశాస్త్రవిజ్ఞాన మహాంబుధి. ఈ ఉభయ రసజగతుల నడుమ పూదోటలుగా, వనజాకణాలుగా, గిరిశృంగాలుగా కానవచ్చే భక్తికృతులు కొన్ని ఉన్నాయి. అవి ప్రధానంగా గద్యలు, రగడలు, ఉదాహరణలు, అష్టకపంచకాలు, స్తవాల, శతకాలు, భాష్యాలు ఆయన అక్షరాంకగద్యలోని అచ్చులు కూర్చిన పద్యం చూడండి-

‘అమితయశస్క ఆధ్యయన ఇద్రుచి ఈశ్వర ఉగ్ర ఊర్జిత
క్రమ ఋషభాంక ఋజుహర ఐస్థిత గాస్మిత ఏకరుద్ర ఐం
ద్రమహితరూప ఓమితి పద్యద్యుతి భౌర్వలలాట అంబికా
సమరసభావ ఆకలిత వర్ణనుతం బసవేశ పాహిమాం. ’

అక్షరనియతితో అచ్చమైన భక్తి అచ్చుపోసినట్లున్నది ఈ పద్యం. సోమన సంస్కృతాంధ్ర బసవోదాహరణలు ఆ శాఖలకు ఆచార్య పీఠాలు. విభక్తుల నాశ్రయించి విశేషంగా భక్తినివెలార్చే ప్రక్రియ అది. ఆంధ్ర బసవోదాహరణంలో సార్వవిభక్తిక వృత్తం చూడండి :

‘నీవు దయాఃయోనిధివి, నిన్ను నుతించినఁ గలు భక్తి, నీ
చే వరవీరశైవరతి చేకురు, నీకయి యిత్తు కబ్బముల్,
నీ వలనం గృతార్థత జనించును, నీకు నమ్మకసరింతు, నీ
భావమునందునుండి నను బాయకుమీ బసవయ్య! పేడెదన్ ’

పాల్కుడికి సోమనాథుని లఘుకృతులలో కొన్ని భక్తి కాసారాలు: మరి కొన్ని పాండిత్యపారావారాలు :

బసవపురాణం ప్రథమాంధ్ర దేశపురాణం; తెలుగులో తొలిసారి వెలసిన స్వతంత్ర పురాణం. ఇది సంస్కృత మహాపురాణ సంప్రదాయానికి చెందింది కాదు. పంచలక్షణ విశిష్టమైన పురాణం కాదు. ఇది జైనపురాణసంప్రదాయాన్ని ప్రచ్ఛన్నంగా అనుసరించిన దేశపురాణం. పంచకల్యాణాలతో నిర్మింపబడే జైనపురాణాల నిర్మాణం బసవ పురాణ నిర్మాణానికి మూలకందమైంది. ప్రసిద్ధ మతాచార్యుల జీవితచరిత్ర చిత్రించటమే జైనపురాణ స్వభావం. ఆచరిత్రలో గర్భావతరణ కల్యాణం, జన్మాభిషేక కల్యాణం, పరినిష్క్రమణ కల్యాణం, కేవలజ్ఞానకల్యాణం, పరినిర్వాణకల్యాణం- అనేవి పంచ కల్యాణాలు. కల్యాణా

అను ఉత్సవాలని కూడా జై నులు పిలుస్తారు. ఇవేకాక భవావళి, త్రిషష్టిశలాకా పురుష చరిత్రవర్ణనం ఆ పురాణాలకు విశేషలక్షణాలు. తీర్థంకరచరిత్రలు పంచ కల్యాణ విశిష్టాలై జైన సాహిత్యంలో పురాణాలుగా ఆవిర్భవించాయి. వైదిక ధర్మానికి వ్యతిరేకంగా జినధర్మం మార్గపురాణ సంప్రదాయాన్ని తన కనువుగా నిర్మించుకొని ప్రజలో మతవ్యాప్తి చేసింది. ఆ ప్రక్రియను వీరశైవ మతానికి మొదటిసారి పురాణాన్ని నిర్మించిన పాల్కురికి సోమనాథుడు ప్రచ్ఛన్నంగా అనుసరించాడు.

బసవపురాణం సప్తపర్ణిలా వీడాశ్వాసాలగ్రంథం. అందులో బసవేశ్వరునిచరిత్రం ఇతివృత్తం. మొదట బసవేశ్వర పూర్వజన్మాదికథనం ఉంది. అది జై నుల 'భవావళి' కి ప్రతిరూపం. బసవడు మాదాంబా గర్భసంజాతుడు కావటం గర్భావతరణ కల్యాణం వంటిది; సంగమేశ్వరుడు శిశువును జంగమ పాదతీర్థంతో స్నానంచేయించటం, విబూది పూతలుకై సేయటం జన్మాభిషేకోత్సవం లాంటివి; బసవడు ఉపనయనాన్నిమాని వీరమహేశ్వర ప్రతీక్షపూనటం పరినిష్క్రమణ కల్యాణంలాంటిది; సంగమేశ్వరుడు బసవేశ్వరునికి ప్రబోధం చేసినఘటం కేవలజ్ఞాన కల్యాణం లాంటిది; బసవని లింగైక్యఘట్టం పరినిర్వాణ కల్యాణం వంటిది. జైనపురాణాలో త్రిషష్టిశలాకా మహాపురుషుల చరిత్రల్లాగా బసవపురాణంలో అరువది మూపురు నయనార్ల కథలను యథావకాశంగా సంవిధానం చేయబడటం జరిగింది.

వీరశైవం భక్తిప్రధానమైన మతం. ఆభక్తి ఆవేశ ప్రధానంగా సాహసోపేతమైన అద్భుత కార్యాలతో ప్రపంచిత మౌతుంది. వీరశైవులో స్వీయ మతాభివేశం ఎంతఉంటుందో పరమతద్వేషమంత కానెస్తుంది. బసవపురాణంలో పురాతన భక్తుల కథలు దృష్టాంతాలుగా చెప్పబడినాయి; సమకాలీన భక్తులచరిత్రలు బసవని చరిత్రతో ముడివేయబడినాయి; బసవేశ్వరుడు అవతారపురుషుడనీ శివభక్తికీ, బసవ భక్తికీ, భేదంలేదనీ, శివుడవ్యక్త లింగమనీ, బసవడు సాకారలింగమనీ ప్రపంచించటమే బసవపురాణ తాత్పర్యం. బసవపురాణ కర్తను పిడపర్తి సోమననవ్యవ్యాసుడని కీర్తించటం ఆయన ప్రతిభకెత్తిన పతాకం.

“బసవేశ్వర ముఖ్యప్రమథ
ప్రస్థమర మాహాత్యాయుక్త బసవపురాణా
ద్యసమశ్రీగ్రంథ నిబం
ధ సమంజస వాగ్విలాస! నవ్యవ్యాసా!”

(పిడపర్తిసోమన బసవపురాణం. 1.156)

సోమనాథుని కృతుల్ చివరిది పండితారాధ్యచరిత్రం. ఇది భక్తి పాండిత్యాల సంగమతీర్థం. వీరమహేశ్వరాచారుని జీవితం పంచాచార పంచావరణ నిబద్ధమైనట్లే పండితారాధ్యచరిత్రం పంచ ప్రకరణాలలో రచింపబడింది. ఇందులో ప్రధానవస్తువు పండితారాధ్యుల జీవితవృత్తమైనా బసవని జీవితం, పరిశిష్ట భక్తుల చరిత్రలు కూర్చబడి ఉన్నాయి. ఇందులో మతశాస్త్రార్థసంపత్తి అనంతంగా కూర్చబడిఉంది. సవైదికమైన వీరశైవ భక్తితత్త్వం చెప్పటం ఈ చరిత్ర పరమతాత్పర్యం! వృద్ధ సోమనాథుని పండబారిన సర్వతోముఖ శేముషి ఈ కృతిలో సాక్షాత్కృతి నిస్తుంది.

సోమనాథుని కవితత్వం ప్రసన్న గంభీరంగా ఉండి దారాపేగాన్ని ప్రదర్శిస్తుంది; వీరత్వం ప్రదర్శించేచోట ఓజోగుణం ఉజ్వలంగా భాసిస్తుంది. ముగ్ధభక్తుల కథలలో మాధుర్యం తొణికిసలాడుతుంది; 'వడిబారు జలమునకొడ రెల్లకాళ్లు' లాగానే సోమనాథుని ద్విపదకు కూడా ఒడరెల్ల కాళ్లే. బసవజ్ఞరాణంలో ద్విపద ఆవేశాన్ని ప్రకటిస్తుంది: పండితారాధ్య శ్లోచరిత్రలో వైవిధ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తుంది.

‘ ఉరుతరగద్య పద్యోక్తులకంటె
సరసమై పరగిన జానుఁ దెనుంగు
చర్చింపఁగా సర్వసామాన్య మగుటఁ
గూర్చెద ద్విపదలు గోర్కెదై వాఱఁ
తెలుఁగు మాటలనంగవలదు వేదముల
కొలదిగాఁ జూడుఁ డిల నెట్టులనిన
బాటి దూమునకును బాటియోనేని
బాటింప సోలయు బాటియకాదె? ’

ఈ మాట లాయన దేశికవితాభిమానాన్ని చాటిచెపుతున్నాయి. ఆయన కోరింది ద్విపదకు కావ్యగౌరవం! తెలుగుకు వేదగౌరవం! పాల్కురికి సోమన మహాకవియే కాదు; ఒక మహా ఉద్యమం!

డా॥ ముదిగొండ శివప్రసాద్ గారు శివకవుల సాహిత్యం మీద శ్రద్ధాభక్తులున్నవారు; బసవసాహిత్యాన్ని కొంతతెలుగులోకి అనువాదంచేసినవారు; సహృదయ విమర్శకులు. సోమన అంటే కొంత అభినివేశంకలవారు; అందువల్ల యువభారతివారు వీరిచేత ఈ కవితా వైభవాన్ని వ్రాయించటం సముచితంగా ఉంది. ‘సోమనాథు డచ్చమైన తెలుగుకవి’ అని వారు చేసిన ప్రతిపాదన సహృదయుల మన్నన లందు కుంటుందని ఆశిస్తున్నాను!

పాల్కురికి కవితా వైభవం!

డాక్టర్ ముదిగొండ శివప్రసాద్

తెలుగు సాహిత్యంలో మొట్టమొదటి కవి నన్నయభట్టే అయినప్పటికీ తొలి తెలుగుకవి పాల్కురికి సోమనాథుడు. నన్నయ వాడిన ఛందస్సులు, భాషా వైభవం, ఇతివృత్తం, పద్యశిల్పం అన్నీ సంస్కృతం నుండి స్వీకరించినవే! పైగా భారతం అనువాదకావ్యం. సోమనాథుడు అట్లాకాదు తెలుగు ఇతివృత్తాలు, తెలుగు ఛందస్సు, తెలుగు నుడిగారం, జాను తెనుగు స్వీకరించి కావ్యరచన చేశాడు. అందుకే సోమనాథుడు తొలి 'తెలుగు' కవి అని నా అభిప్రాయం.

ఇలా అనడంవల్ల కవిత్వయానికి ఉన్న గౌరవం రవ్వంతైనా తగ్గదు. ఋషివంటి నన్నయ రెండవ వాల్మీకియే. తిక్కన శిల్పపు తెలుగు తోటయే. సందేహం లేదు. నిజంచెప్పాలంటే కవిత్వయాన్ని పాల్కురికినీ పోల్చవలసిన అవసరంకూడా లేదు. కవిత్వయమువారూ పాల్కురికి సోమనాథుడూ వారు వారు జీవించిన కాలాలను అనుసరించి నాటిచారిత్రకావసరాలను గుర్తించి ఆ విధమైన ఇతివృత్తాలు, ఛందస్సులు, భాషాభావమూ స్వీకరించారు. అందువల్ల మనకు అందరూ పూజనీయులే. అయితే తెలుగు దేశంలో పాల్కురికి కవితకు నేటికీ రావలసినంత ప్రశస్తి రాలేదు.

ఇందుకు ప్రధాన కారణం మనవారు పాల్కురికి రచనలను సరిగా చదవక పోవడం. చదివినా కవిత్వయాన్ని చదివినంత 'శ్రద్ధగా' చదవక పోవడం. పాల్కురికి అనగానే 'శివకవి' అనేసి వదిలేసి నన్నయనుండి నేరుగా తిక్కన వద్దకు పోయే అలవాటు గత యాభై ఏండ్లుగా తెలుగు సాహిత్య విమర్శకులలో ప్రబలింది. ఈ విధమైన అలవాటూ, అలసత్వముతోటా అన్యవాదముల యందలి అసగనంకూడా ఇందుకొక కారణంగా చెప్పవచ్చు. సద్విమర్శకులు వీనికి అతీతంగా చూడవలసివుంది.

అనాదిగా కర్ణాటకం శైవానికి, తమిళదేశం వైష్ణవానికి తెలుగునాడు అద్వైత దర్శనానికి ప్రధాన కేంద్రాలు. ప్రధాన కేంద్రాలనడంవల్ల తక్కిన దర్శనాలు ఈ యీ నేలలపై లేవని అర్థంకాదు. గౌణములని తాత్పర్యం. అందు వల్ల అద్వైత ప్రధానమైన భారతమునకు వచ్చినంత ప్రశస్తి ఇచ్చినంత ప్రాముఖ్యం తెలుగు విమర్శకులు పాల్కురికికి ఇవ్వలేదు. ఇలా ఇవ్వకపోవడం వల్ల పాల్కురికి కవితావైభవం తక్కువకాదు. తక్కువదీకాదు. ఒక్కొక్క రకమైన సాహిత్యం ఒక్కొక్క రకమైన దేశకాల పాత్రముల ననుసరించి అద రానికి నిరాదరానికి గురిఅవుతూ వుంటుంది. పీనికి ఆతీతంగా కేవల కవితా సౌందర్యాన్ని దర్శించగల విమర్శకుడే సహృదయుడు!!

పాల్కురికి పరిచయం:-

పాల్కురికి సోమనాథుడు రచించిన గ్రంథములలోని కవితా వైభవాన్ని స్థాలీపులాకంగా పరిశీలించే ముందు సంక్షిప్తంగా పాల్కురికి సోమనాథుని పరిచయంకూడా అవసరం! పాల్కురికి సోమనాథుడు క్రీ. శ. 12 వ శతాబ్దము నకు చెందిన మహాకవి. తెలంగాణంలోని వరంగల్ జిల్లాలోవున్న పాలకుర్తి ఈయన జన్మస్థానం. క్రీ. శ. 1140 లో జన్మించి 1240 వరకు జీవించి ఉంటాడని ఊహ. కాకతీయ ప్రథమ ప్రతాపరుద్రుని నాటివాడని పరిశోధకుల భావన. ఈయన ఆరాధ్యగురు పరంపరకు చెందినవాడు. ఈయన తండ్రి విష్ణురామి దేవుడు. తల్లి శ్రీమాదేవి. తాను వీరమాహేశ్వరాచార వ్రతుడననీ కట్టకూరి పోతిదేవరకు భిక్షుడననీ, కరస్థలి సోమనాథయ్య తన కవితా గురువనీ పాల్కురికి స్వయంగా చెప్పుకున్నాడు. చెన్నరాముడు ఈయనకు ప్రాణస్నేహితుడు. పాలకూరి సూరనామాత్యుడు ఇతని ముద్దుల భావమరిది చెలిదేవి వేమనారాధ్యుని మనుమడు తనకు గురువనికూడా (దీక్షగురువేమో) పాల్కురికి చెప్పుకున్నాడు.

ఈయన సంపూర్ణ గృహస్థ జీవితాన్ని గడిపినవాడు. చతుర్ముఖ బసవేశ్వరుడనే కొడుకు సోమనాథునికి ఉన్నట్లు కొందరు పరిశోధకులు అభిప్రాయ పడ్డారు. వీరశైవం రాజమతంగావున్న కాకతీయుల కాలంలో జన్మించిన పాల్కురికి సోమనాథుడు బసవని ప్రభావంతో ఉర్రూతలూగిన కన్నడ దేశంలోనేటి బెంగుళూరుకు సమీపంలోవున్న నాటి ప్రముఖ శైవపీఠం కల్వ అనే చోట లంకైక్యం చెందినట్లు చరిత్రకారుల అభిప్రాయం.

సోమనాథుని కృతులు:-

సోమనాథుడు దాదాపు సరికొత్త పైగా కృతులను రచించినాడు. అందులో కొన్ని ప్రముఖమైనవీ. మరికొన్ని అలభ్యమైనవీ ఉన్నాయి. ఆతని రచనలలో

బసవ పురాణము

పండితారాధ్య చరిత్ర

అనుభవ సారము

చతుర్వేద సారము

బసవ రగడ

చెన్నమల్లు సీసములు

వృషాధిప శతకము

బవవోదాహరణము

సోమనాథ భాష్యము (బసవ రాజీయం)

రుద్రభాష్యము

బసవాష్టకము

బసవ పంచకము

పంచ ప్రకారగద్య

నమస్కారగద్య

అక్షరాంకగద్య

బసవాంధ్యరగడ

గంగోత్పత్తి రగడ

సదురు రగడ

చెన్నబసవస్తోత్ర రగడ

సోమనాథ స్తవము

మల్లమదేవీ పురాణము

మొదలైన గ్రంథములున్నట్లు పరిశోధకుల అభిప్రాయం. ఇందులో మల్లమ్మ దేవీ పురాణంవంటి కృతులు అలభ్యములు కాబట్టి వాని స్వరూపం మనకు తెలియదు. కన్నడ ప్రాంతంలో హేమారెడ్డి మల్లమ్మ అనే ప్రముఖ భక్తురాలు ఒకామె వుంది. మల్లమ్మదేవీ పురాణంలోని కథ ఆమెకు సంబంధించినది

కావచ్చునని నా అభిప్రాయం. బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ శంకరా రాధ్యులవారు (వీరి మతం హైదరాబాదులోని కవాడీగూడాలో వుంది.) ప్రచురించిన 'మోక్ష పాయము' అనే గ్రంథంలోని 'భక్తస్తవము' అనే ద్వీపదకూడా పాల్కురికి సోమనాధుడు రచించినదేనని శైలినిబట్టి బండ్లారు తమ్మయ్యగారు అభిప్రాయ పడ్డారు.

పాల్కురికి కవితా లక్షణాలు:-

సోమనాధుడు సంస్కృతాంధ్ర భాషావిశారడై కాక ప్రాకృత తమిళ కన్నడ మహారాష్ట్రాది బహుభాషా కోవిదుడు ద్వైతా ద్వైత విశిష్టాద్వైత బౌద్ధ జైనాది సమస్త దర్శనముల సారమును గ్రహించినవాడు. ఇంతటి పండితకవి మొత్తము తెలుగు భాషలోనే మరొకడు లేడంటే అందులో ఆశ్చర్యంలేదు.

అంతేకాక ఇతడు సమస్త కవితా సంప్రదాయములూ తెలిసినవాడు. దేశకాల పాత్రములను గుర్తెరిగినవాడు. ప్రజల భాషలో ప్రజల కొరకు ప్రజల ఇతివృత్తాన్ని ప్రచారం చేయవలసిన అవసరం గ్రహించినవాడు. అందుకే నన్నయ్య మనకు అక్షర భిక్షను పెట్టిన ఆదికవి అయితే పాల్కురికి తొలి తెలుగు కవి. ఐహికాధ్యాత్మికాను సందానం గావించిన మొట్టమొదటి ప్రజాకవి!

“ఉరుతర గద్య పద్యోక్తులకంటె
సరసమై పరగిన జాను తెనుంగు
చర్చింపగా సర్వసామాన్యమగుట
గూర్చెద ద్వీపదలు కోర్కి దైవార”

అని బసవ పురాణావతారికలో సోమనాధుడు చెప్పుకున్నాడు. 'జాను తెనుగు' అనే భాషను తెలుగులో ప్రవేశపెట్టినవాడు పాల్కురికి ఈ విషయంలో తిక్కనకుపాల్కురికియే గురువు.

నన్నయ పంచమ వేదాన్ని తెలుగులోకితెచ్చి మహావకారం చేశాడు. అయితే నన్నయది మార్గ కవిత. నాటి బౌద్ధ జైనములు దేశికనితను ఆశ్రయించాయి. ప్రజల భాషను స్వీకరించాయి. అందువలన పాల్కురికి ద్వీపదను, జాను తెనుగును స్వీకరింపవలసి వచ్చింది. అంటే నన్నయ్య నాటికి సంస్కృత

కవిత మార్గ కవిత. భారతం దేశికవిత-పాల్కురికి నాటికి నన్నయ్య భారతం మార్గ కవిత బసవ పురాణం దేశికవిత అయింది. ఇలా రెండువందల సంవత్సరాలలోనే కవితా నిర్వచనాలు మారాయి.

నేడు ఇంగ్లీషుకు ఉన్నట్లే నాడు సంస్కృతానికి మాత్రం సభాగౌరవం, రాజప్రోక్షణ ఉండేది. అందులోనూ ధర్మశాస్త్రాదులు మంత్ర తంత్రాదులు కేవలం సంస్కృతంలోనే ఉండేవి. తెలుగును ఆ స్థాయికి తీసుకురావడంకోసం చాళుక్యులు కాకతీయులు కూడా అవిరళ ప్రయత్నం చేశారు. తత్ఫలితమ్ అటు భారతావతరణమూ, ఇటు బసవపురాణ పండితారాధ్య చరిత్రల రచనమూ జరిగింది:

“ఆరూఢ గద్య పద్యాది ప్రబంధ
పూరిత సంస్కృత భూయిష్ఠ రచన
మానుగా సర్వ సామాన్యంబుగమి
జానుతెనుంగు విశేషము ప్రసన్నతకు”

అని సోమనాథుడు పండితారాధ్య చరిత్రలో చెప్పాడు. ‘నేను రచిస్తున్నది తెలుగు పుస్తకమని తిరస్కరిస్తారో ఏమో, సాక్షాత్తు పేదోపనిషత్తుల సారమంతా తెలుగులోకి తెస్తున్నాను. ఆదరించండి’ అని ఆంధ్ర పాఠక మహాశయులను సవినయంగా ప్రార్థించాడు మహాకవి.

“తెలుగు మాటల నంగవలదు వేదముల
కొలది యకానూడు దీలనెట్టులనిన
బాటి తూమునకును బాటి యానేని
బాటింప పోలయు బాటియకాదె”

అన్నాడు బసవపురాణం ఇందులో ఇచ్చిన కొలమానపు ఉదాహరణ నూటికి నూరు పాళ్లు తెలుగు దనంలో కూడివుంది. అదే పాల్కురికి విశేషం. అలంకారాలలోనూ పదబంధంతో చమత్కారాలలోనూ పలుకుబళ్లలోనూ పూర్తిగా తెలుగును ఆశ్రయించాడు పాల్కురికి. ఇలా అనేకంటే తెలుగును బ్రతికించాడు పాల్కురికి అనడం ఇంకా బాగుంటుంది. స్త్రీటికి విఘంటువుల కెక్కవి పదాలు వ్యావహారికమైనను దికారాలు బసవ పురాణంలో పండితారాధ్య చరిత్రలో కోకొల్ల

లుగా కనిపిస్తాయి. పాల్కురికి కవిత్వయంలో స్థానమివ్వక భీష్మించి తిరస్కరించిన బహు జనవల్లివంటి పెద్దలు తిరస్కారంలో శీలాన్ని వ్యర్థం చేయక పాల్కురికి పదాలను నుడికారాలను ప్రజలకు వివరించి ఆయన రచనలు సేకరించి పూర్తిగా చదివి, రసజ్ఞులకు వివరిస్తే భాషకు చాలా ఉపకారం జరిగివుండేది.

“అల్పాక్షరముల ననల్పార్థ రచన

కల్పించుటయ కాదె కవి విషేకంబు—

ఈ వాక్యాలు తిక్కన సోమయాజిని అనుకొంటున్నారేమో, పాల్కురికి సోమనాథుని. బసవ పురాణంలోవి. అల్పాక్షరములలో అనల్పార్థ రచన చేయడమనే కవితా సిద్ధాంతమును పాల్కురికి ప్రతిపాదించాడు. తిక్కనగారు దానిని విరాట పర్వ అవతారికలో ఆమోదించారు.

“సత్కృతి మన నూత్న సంగతి దనర

దొమ్మిది రసములు దొలకాడ వాని

యిమ్మడి పర్జన లెసగ దద్విగుణ

మగు నలంకారంబులన లారవాని

ద్విగుణార్థ భావనల్ బీటుకొనంగ

దేట తెనుంగున ద్విపద రచింతు” నని పండితారాధ్య చరిత్రకు

ముందు పాల్కురికి చెప్పాడు. పాల్కురికి భక్తిరస ప్రధానకృతులు రచించాడు. అయినా ‘సత్కృతి’ లో నూత్న సంగతి ఉండాలట. తొమ్మిది రసములూ పదు నెనిమిది పర్జనరూ ముప్పైఆరు అలంకారాలూ దెబ్బే రెండు భావాలు ఉండాలట! ఇదంతా ‘తేటతెలుగు’ లో ‘ద్విపద’ లో చెప్పాలట!! అప్పుడది ‘సత్కృతి’ అవుతుందిట! ఇదీ పాల్కురికి వివరణ. ఆంధ్రేతనకృతులలో ‘ఇవన్నీ పున్నాయి చూడండి’ అని కవి మనలను ముందుగానే హెచ్చరిస్తున్నా డన్నమాట!

పాల్కురికి రెండు కవితా ప్రతిజ్ఞలు చేశాడు. అందులో మొదటిది అల్పాక్షరముల అనల్పార్థ రచన. ఇది కళాసంబంధమైన ప్రతిజ్ఞ. రెండవదిజానుతెనుగు. ఇది భాషా సంబంధమైన ప్రతిజ్ఞ. ఈ రెండింటినీ పాల్కురికి సమర్థవంతంగా నిర్వహించాడు.

పాల్కురికి తత్వవిషయాలు శాస్త్రవాదాలు చెప్పేటప్పుడు వేదములనుండి ఉపనిషత్తులనుండి బహుశాస్త్రములనుండి సంస్కృతవాక్యములు యథాతథంగా

తీసుకొనివచ్చి ద్వితీయదశావధానంలో వానిని ఇమిడ్చి చెప్పాడు. 'ఇదంతా సంస్కృతమే' జాను తెనుగు ఏది? అని విమర్శకులొకరు ప్రశ్న వేశారు. శాస్త్రవాదంలో శాస్త్ర ప్రమాణములను ఉదహరించవలసి వచ్చినప్పుడు వానిని యథాదశంగా ఉదహరించక తప్పదు (Quotations). వేదాలలో ఉపనిషత్తులలో జాను తెనుగు ఉండదు. అందువల్ల ఆ వాక్యములలో జాను తెనుగు అన్వేషించడం వ్యర్థం. పాల్కురికి స్వయంగా చెప్పిన కథా కథనం జానుతెనుగుతో కూడినదే! ఇందుకు తర్వాత ఉదాహరణ లిస్తాను.

ఇక రెండవది అల్పార్థములలో అనల్పార్థ రచన. ఇదికూడ తిక్కన వలె పాల్కురికి నిర్వహించలేదని కొందరి భావన. తిక్కన నిర్వహించినాడనుటలో ఎవరికి సందేహములేదు కాని పాల్కురికి కూడా నిర్వహించినాడనుటలోకూడఎవరు సందేహింపనక్కర లేదని మనవి. తిక్కన కవితాశిల్పం వేరు. పాల్కురికి కవితాశిల్పం వేరు. పాల్కురికి, పోతన తెలుగులో ఒక జాతికి చెందిన కవులు. భక్తిరసాన్ని పోషించేందుకు వారు స్వీకరించిన రచనా విధానం వేరు. అక్కడ రసప్రవాహంలో భాష హిమవత్సర్వతం పైనుండి దొర్లే గంగలో మంచుకొండల వలె విరిగిపడి ఆమంచురాళ్లే కరిగి తామే గంగారసమై ప్రవహిస్తూవుంటవి. ఇది రసశిల్పానికి సంబంధించిన మహాతత్వం. దీనిని అవగాహన చేసుకొంటే తప్ప పాల్కురికి మనకు సాక్షాత్కరించడు.

అంత తక్కువ మాటలలో, అంత తక్కువ పదాలలో అంతటి రసస్ఫూర్తి చేయడం పాల్కురికి పోతనలకు తప్ప మరెవరికీ సాధ్యంకాలేదు. 'అయినా పాల్కురికి పోతనలు ఎక్కువ పదాలే వారే' అంటే అప్పటి కవి తక్కువన్నమాట! అన్నిపదాలు వాడినా అంతకన్న ఎక్కువ పదాలు వాడిన అపనిమరోకవి చేయలేదన్నమాట! పాల్కురికి 'లోనారసి' గ్రహించమని ప్రతిజ్ఞ చేయలేదు. రసము బహుశా ఉత్పన్నమౌతుంది. లోనారసినచో కొన్నిచోట్ల కన్నదుతుంది. అంతలోతు వెళ్లకుండానే కొందరు ప్రదర్శింపజేస్తారు. రసము యొక్క ఘనతకు దానియొక్క లోతుమీద ఆధారపడ నక్కరలేదు. ఎత్తుమీద కూడా ఆధారపడవచ్చు.

రసనిర్భరత్వాన్ని సాధించడానికి కవి విశేషణాలు వాడుతాడు. అవి సార్థకాలుగానే వుంటాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు కవి ఉద్దేశించని భావాలుకూడ విమర్శ

కుడు తనప్రతిభ విశేషం కత వ్యాఖ్యానించి చెపుతాడు. వన్నయ్యగారి ప్రసన్న కథా కలితార్థయుక్తిలో విశ్వనాథవారు చూపిన శిల్పంలో వన్నయ ప్రతిభతోబాటు వ్యాఖ్యత ప్రతిభకూడ గోచర మౌతున్నది.

బసవపురాణానికి పండితాధ్యచరిత్రకూ ఆవిధమైన వ్యాఖ్యానాలు చేయ వచ్చు. ఉదాహరణకు బిజ్జయిడు నాకు అర్హుడైన మంత్రి ఎవరైన వున్నారా? అని అడుగుతాడు. అందుకు 'లేకేం మహారాజా! బసవేశ్వరుడు ఉన్నాడు' అని బందువులు బసవణ్ణి ఈ విధంగా రాజుకు పరిచయం చేస్తారు.

“అనవుడు—కలదు మహారాజ! యతని
తనయ ప్రాణేశుండు—వినయోక్తి పరుడు
నీ రాజ్య మంతయు నిలుపంగ గలదు
దూరీకృతా ఘుంధు దోర్బలా దికుడు
ఎనుమఖిల కళా ప్రవీణుడెట్లనిన
జనులెల్ల నెఱుగగ సంగమేశ్వరుని
చే బ్రసన్నత వడసెను గాన నీకు
దాబ్రథానిగ దగు ధరణీశ— —” (బసవ పురాణం. ద్వితీయాశ్వాసం.)

ఇందులో బసవేశ్వరునికి కొన్ని విశేషణులు వాడ బడ్డాయి. మొదటి బలదేవుని కుమార్తెకు బసవడు భర్త అని చెప్పడం. బలదేవుడు రాజ విద్యా వికారడుడు. అతని కుమార్తె గంగాంబ. గంగాంబకు భర్త కాబట్టి, గంగాంబ ద్వారా బసవన్న రాజకీయ విద్యను గ్రహించివుంటాడు. లేదా బలదేవుడే స్వయంగా అల్లుడికి రాజకీయ విద్య నేర్పివుంటాడు. ఎందుకంటే గంగాంబ బలదేవుని ఏకైక పుత్రిక. అందువల్ల బలదేవుని కొడుకైన అల్లుడైన బసవేశ్వరుడే! అంతేకాక బలదేవుని అల్లుడు అనడంలో మరో అర్థముంది. ప్రజలంతా బలదేవుని ఎడల రాజకీయంగా భక్తి అనురక్తులు కలవారు. బలదేవుని అల్లుడు అనడంలో ఎట్టికష్టమూ లేకుండానే ప్రజలు బసవణ్ణి తమ ప్రథానిగా ఆమోదిస్తారని సూచన. ఇక రెండవ విశేషణం వినయోక్తిపరుడు. బసవన్న వినయానికి మానవరూపం. నమ్రతకు పర్యాయపదం. బిజ్జయినికి కావలసింది అదే! ఎందుకంటే అనాటి రాజకీయాలలో జగదేవుని వంటి శత్రువు రెండరో పొంచివు

న్నారు. వారఁ గరిని ఓర్పుతో నేర్పుతో జయించగలిగినవాడే ప్రధానిగా ఉండాలి. బసవన్నలో ముఖ్యంగా వినయంవుంది. బిజ్జలునికి కావలసింది అట్టి నమ్మకమైన వినయమ్.

ఇక మూడవ విశేషణం 'నీ రాజ్యమంతయు నిలుపంగలదు' అని—బిజ్జలుడు బసవన్నను ప్రధానిగా స్వీకరించడానికి కారణం బసవన్న మీద ప్రత్యేక ప్రేమ ఏది కారణం కాదు. తన రాజ్యాన్ని నిలుపుకోవడము తనకు ప్రధాన కర్తవ్యం. అయితే అందుకు బసవడు ఎలాపనికి వస్తాడూ అంటే బసవన్న జన్మ సిద్ధంగా బ్రాహ్మణుడు. కాబట్టి అగ్రహారేకుల నందరినీ కూడగట్టుకొని రాగలడు. ఆయనమతం వీరశైవం. నాడు లక్షతొంటై ఆరువేల వీరశైవులు (శరణులు) ఒక్క కల్యాణ నగరంలోనే మతప్రచారకులుగా వున్నారు. ఇంతటి బలమైన శక్తి తనకు సహాయపడాలంటే బసవన్నను ప్రధానమంత్రిని చేయడమే సముచితం. అతడు రాజ్యాన్ని నిలుపగలడనడంలో సందేహంలేదు. ఇది వాఖ్యార్థం.

ఇందులో ఇంకొక ధ్వనివుంది. మానవచరిత్రలో ఎందరో రాజులు కాలగర్భంలో కలిసి పోయారు. కాలచూరి వంశస్థులు, చాళుక్య వంశస్థులు మహామహా సమ్రాట్టులుకూడ ఈ ప్రవాహంలో నశించినవారే! కాని కాలచక్రాన్ని ఎదురించి నిలిచినవాడు బిజ్జలుడే. అందుకు కారణం బిజ్జలుని ఘనతకాదు. నిజానికి బిజ్జలుడు చేసినది పాపకార్యమే. అయితే బిజ్జలుని రాజ్యముపేరు, పుజ్జలుని పేరు మానవచరిత్రలో శాశ్వతంగా నిలిచిందే అంటే అందుకు కారణం బసవన్న ఆయనకు మంత్రి కావడమే. ఈవిధంగా పుజ్జలుని రాజ్యాన్ని చరిత్రలో శాశ్వతంగా నిలిపాడని వ్యంగార్థం. బసవన్న ధూరాకృతాముడు. పాపములు లేనివాడు. ఇది సార్థక విశేషణమే. నాడు బిజ్జలునికి ఎవడు పాపియో ఎవడు పుణుందో తెలియడంలేదు. తన బంధువులే తనకు ఎదురు తిరిగారు. అప్పుడు పుణ్యాత్ముడే కావాలి తనకు మంత్రిగా. అయితే బసవన్న కేవల బలహీనుడు కాదు. దోర్బలాధికుడు. మహా భుజబలసంపత్తి కలవాడు. కాబట్టే అతడి ఆహింసాతత్వాన్ని చూచి ప్రజలు శరణుకోరారు. బాహుబలమైతే కేవలం తన చేతుల బలమనే కాదు. బసవేశ్వరునికి శరణులే శరీరావయవములు. భక్తులే బసవన్నకు చేతులు కాళ్లు. బసవేశ్వరుని భుజబలం గొప్పది. అంటే శరణుల బలం విపరీతమైనది—

అని అంతర్థం. అంతేకాక ఇతడు అఖిలకళా ప్రవీణుడు ఈమాట చెప్పడంలో 'ఓ రాజా: అతదేదో గుణో కూర్పాని పూజచేసుకునే ఆధ్యాత్మికతత్పరు డను కున్నావేమో—కాదు. ఐహికాధ్యాత్మిక విద్యలకతడు సారథి, వారథి. అతనికి తెలియని విద్యలేదు'. అని దీని భావం. ప్రధానమంత్రికి కావలసిన ప్రధానలక్షణం సకలవిద్యా కోవిదత్వం. ఏండుకంటే ఆయన అన్ని కళలను తనభీ చేయాలి. అన్ని విద్యలూ ఆయనకు పరిచయంవోవలసిందాలి.

వీటన్నిటి కంటే గొప్పది చివరి విశేషణం. 'జనులెల్ల నెఱుగగ సంగ మేశ్వరునిచే బ్రసన్నత వడసెను' సంగయేశ్వరునిచే ప్రసన్నతపొందడం మొదటి విశేషణం. దానిని జనులంతా తెలుసుకోవడం రెండవ విశేషణం. దైవానుగ్రహ పాత్రుడైన ప్రసన్నుడు బసవన్న. పుజణనికి అర్థబలం, అంగబలంతో బాటు దైవబలం కూడా కావాలి నాడు. అయితే బసవన్న దైవబల సమన్వితుడని ప్రజలకు కూడా తెలుసు. కాబట్టే బసవడంటే ప్రజలకంతటి అపారభక్తి. బసవని శత్రువుల కంతటి అపారభయం—ఇందువల్ల ఈవిశేషణాలు కూడా చాలాసార్థకాలు.

ఈ తీరుగా పాల్కురికి కవితావాఖ్యానం చెపితే కొన్ని లక్షల పుటల గ్రంథ మవుతుంది. ఇప్పుడు నేను వ్యాఖ్యానం చెప్పిన పద్ధతినే ఇటీవల కొన్ని దశాబ్దాలుగా మన విమర్శకులు అవలంబిస్తున్నారు కాబట్టి ఈ పద్ధతిని చూపాను. ఇదెంత వరకు కవి ఉద్దేశించినదే అన్న విషయం సహృదయులే ఊహించాలి.

నిజానికి పాల్కురికి ఘనతను నిరూపించడానికి ఇంతగా అర్థాలు లాగనక్కర లేదు. ఎక్కడికక్కడేరసం, ఏపంక్తికాపంక్తియే మహాకవిత్వ లక్షణంలో విలసిల్లు తుంటాయి. అల్పాక్షరములలో అనల్పార్థరచనకు ఈ క్రింది పంక్తులు ఉదాహరించి మరొక అంశానికి వెళ్తాను.

“వడిచారు జలమున కొడలెల్లగాళ్ళు
వడిగాలు చిచ్చున కొడలెల్ల నోళ్ళు
వడివీచు గాడ్చున కొడలెల్ల దలలు
వడిజేయు బసవనీ కొడలెల్ల భక్తి”

(బసవ పురాణము . ద్వితీయాశ్వాసము)

సరిగా ఈ అడుగుజాడలలోనే తిక్కన్న పయనించాడనడానికి మరింకేమి ఉదాహరణ కావాలి?

అన్నింటా ప్రథముడు :

పాల్కురికి తెలుగులో ఎన్ని విధాలుగానో సాహితీ పేత్తలకూ ధర్మాజ్ఞలకూ పూజనీయుడు.

1. తెలుగులో మొట్టమొదటి ద్విపదకవి పాల్కురికి.
2. మొట్టమొదటి రగడకవి పాల్కురికి.
3. మకుట సహితమైన మొట్టమొదటి శతకకర్త పాల్కురికి.
4. మొట్టమొదటి ఉదాహరణకర్త పాల్కురికి.
5. మొట్టమొదటి గద్యకవి పాల్కురికి.
6. దేశాయేతివృత్తములతో కావ్యములు నిర్మించిన మొదటికవి పాల్కురికి.
7. జాను తెనుగు స్వీకరించిన మొదటివాడు ఇతడే.
8. మొట్టమొదటి ప్రజాకవి.
9. తెలుగు కన్నడ ప్రాంతములకు మొట్టమొదటి సాహిత్య వారధి పాల్కురికి.
10. అవై వికపైన వీరికై వమును వైదికమైనని నిరూపించిన తొలి కవి కర్ణాటాంధ్ర భాషలు రెండింటిలోనూ పాల్కురికియే ప్రథముడు.

ఇట్లా పాల్కురికి వైభవానికి ఎన్నో అనన్య సాధ్యమైన ధ్వజస్తంభాలున్నాయి.

పాల్కురికి కృతులు :-

సోమనాధుడు మహా కావ్యాలు పండితారాధ్య చరిత్ర, బసవ పురాణము. వానికి పరిశీలించే ముందు లఘు కావ్యములలోని కవితా వైభవాన్ని అక్కడక్కడా దర్శిద్దాము.

సోమనాథ స్తవము :-

పాలకుర్తిలోవున్న సోమేశ్వరస్వామి మీద చెప్పిన కృతియిది.

“తిట్టిన వారిని దీవించువారి

నెట్టిన నొకటి యన్నేర్పువాకొనగు” మని కవి సోమేశ్వరుణ్ణి ఇందులో ప్రార్థించాడు.

అనుభవ సారము :-

సోమనాథుడు వివిధ భక్తులతో తనకుగల అనుభవాలను ఇందులో వర్ణించాడు.

“ అనుభవ సారంబనగా
మనసిజ హరుకుద్ధభక్తి మార్గమువేదో
క్తని రూడి బురాణ రహ
స్య నిరుక్తిని విన్నవించునది యెట్లన్నన్.
వారక వేదపురాణ
ప్రారంభార్థముల నెల్ల ద్రవ్యక హంస
క్షౌరమి వాంభపి యనుగతి
సారమెగొని తెలుపువాడ సదురు కరుణన్ ”

ఈ విధంగా రచన సాగింది. నీరక్షీర న్యాయమైన సాహిత్య వివేచనమే పాల్కురికి చేయదలచినది. సంస్కృత వాక్యాలు, సమాసాలూ, వేదోపనిషత్తులనుండి పంక్తులకు పంక్తులు యదాతదంగా స్వీకరించి ద్విపద చందంలో ఇముడ్చు కోవడంలో పాల్కురికి నైపుణ్యం అసాధారణమైనది.

వృషాధిప శతకం :-

బసవేశ్వరునిపై ‘బసవా బసవా బసవా వృషాధిపా’ అను మకుటంలో చెప్పిన శతకమిది. ఉల్పలమాలలు చంపకమాలలు ప్రధానంగా వున్నాయి. పాల్కురికియొక్క బహుభాషా పాండిత్యానికిది ప్రముఖమైన ఉదాహరణ. ఈ శతకంలోనే కన్నడభాష, ద్రావిడభాష, సంస్కృతభాష, మహారాష్ట్రం, జానుతెనుగు మొదలైనవి ఎలా వుంటాయో ఉదాహరణ పూర్వకంగా చూపించాడు. మణి ప్రవాళ శైలిని కూడా మొట్టమొదట తెలుగులో ఇందులోనే సోమనాథుడు ప్రదర్శించాడు. జానుతెనుగుకిది ఉదాహరణంగా పాల్కురికి వ్రాశాడు చూడండి.

“బలు పొడతోలు సీరమును బాప సరుల్ గిలుపారు కన్ను వె
న్నెలతల చేదుకత్తుకయు నిండిన వేలుపుటేరు వలు పూ
సలుగల తేని లెంకవని జానుతెనుంగున సన్నతించెదన్
వలపు దలిర్ప నిన్ను బసవా బసవా బసవా వృషాధిపా! ”

బసవ పురాణంలో విభక్తుల అసంఖ్యాక కథలలో ముఖ్యంగా ముగ్ధ భక్తులైన బెజ్జమహాదేవి, గొడగూచి, నాట్యన మిత్తండి వంటివారి కథలలోను పాల్కురికి జానుతెలుగును కలకండ ప్రవాహంలా పారించాడు.

వృషాధిప శతకంనుండి పాల్కురికి భక్తి భావానికి మరొక ఉదాహరణ:

“నాద కళా వినోద యభినందితవేద హృతాపవాద సం
పాదిత భక్తివాద బుధపందిత పాదచిర ప్రమోదయా
స్వాదిత సుప్రసాద మనిషాద శిలాద సుతావిభేద దే
వాదయ చూడుమయ్య బసవా బసవా బసవా వృషాధిపా!”

చతుర్వేద సారము :-

యజ్ఞమును, యజ్ఞాధికారాన్ని కల్పించే యజ్ఞోపవీతాన్ని బసవేశ్వరుడు తిరస్కరించాడు. అందువలన వీరశైవం అవైదికమైంది. కానీ అసలు రహస్య మేమంటే బసవడు తిరస్కరించింది అవైదికమైన యజ్ఞాన్నే! జంతు హింసా త్మకమైన యజ్ఞం వేదవిహితం కాదు. స్వర్లాది సుఖాపేక్షతో మేకలను చంపి తినడం యజ్ఞమని భావించే కాలంలో పుట్టిన వైదికమైన బుద్ధుడే బసవన్న. అందువల్ల పాల్కురికి చతుర్వేద సారాన్ని రాశీభూతంచేసి శైవం ఎలా కాద మతమో నిరూపించేందుకు ఈ శతకం ‘బసవలింగ’ మకుటంలో పాల్కురికి రచించాడు. ఇది సీసపద్యములలోరచింపబడ్డ తొలితెలుగు శతకం.

“వైదికులది శుద్ధ వైదికంబని యెన్న
శాస్త్రజ్ఞులది ధర్మాశాస్త్ర మనగ
చార్మికులది మహా తర్కంబనంగ బొ
రాణికులదియె పురాణ మనగ
నాగమలిదులు దివ్యాగమం బిదియన
దంత్రజ్ఞులది వీరతంత్ర మనగ
భక్త వారంబిదీ భక్తి మార్గం బన
ముక్త్యర్థులది మహాముక్త్య దమన

గవులు భువిని నిదియె కావ్యంబనంగ స
జ్ఞుల కెల్పు మిగుల సంతసముగ
నిద్వి కల్ప రతి జతుర్వేద సారమున్
పద్యముల్ రచింతు బసవలింగ”

“వరపీఠభక్తి (అంటే పీఠశైవం) సవైదికంబుగను రచించితిని చతుర్వేద సారమున” అని సోమనాథుడే పండితారాధ్య చరిత్రలో చెప్పుకున్నాడు.

చెన్నమల్లు సీసములు :-

ఇది మొత్తం ముప్పైరెండు పద్యములుగల సీసపద్యగ్రంథం. మకటం ‘చెన్నమల్లు’ అని వుంటుంది. శైవంలో షట్త్వం సిద్ధాంతంవుంది. ఇది కేవలం కుండలినీ యోగమే! ఈ యోగాన్ని ఎవరించే గ్రంథమిది. ఇందలి కవితా వైభవానికి శరణస్థలంనుండి ఒక్క ఉదాహరణ :

“ చేసినను పచారి సేయమి సోమరి
ఫలము గోరక చేయ భక్తవరుడు
పొగడిన భౌధుండు పొగడమి మూఢుండు
నిరవెర్గి పొగడ కపీశ్వరుండు
వలెనన్న సంసారి వలదన్న నిర్మోహి
వలద నర్పితమన్న వరప్రసాది
తలచిస సువిదాని తలపమినద్వైతి
తన్ను మర్వ దలంప తత్వ విదుడు
అట్లుగాన దజ్జలగు మహాభక్తుల
సరవలింగ కవుల సత్ప్రసాద
రతుల బరమ తత్వయుతుల మహాత్ముల
భౌర్యవయ్య నన్ను జెన్నమల్లు ”

రుద్రభాష్యము :-

ఇది దొరకడంలేదు యజుర్వేద మందలి నమక చమకాదులకు ఇది భాష్య గ్రంథం.

పంచ ప్రకారగద్య :-

ఇందులో ఐదు విధములైన గద్యలు ఉన్నాయి. అన్నీ బసవని పేర రచించినవే! ఇలాంటివే నమస్కారగద్య, అక్షరాంక గద్యలు కూడా సోమనాథుడు రచించాడు. గ్రంథ విస్తారభీతితో ఉదాహరణలు ఇవ్వడంలేదు. కాని అక్షరాంక గద్యలో అకారంనుండి క్షకారం వరకుగల అక్షరాలు వచ్చేటట్లు వృత్తములలో శివస్తుతి జరిగింది. అచ్చులుగల పద్యం మాత్రం ఉదహరిస్తాను.

“ అమిత యశస్క ఆద్యయన ఇద్రుచి ఈశ్వర ఉగ్రహారిత
క్రమ ఋషభాంక ఋజహద్రాస్థిత శాస్త్రిత ఏకరుద్రణం
ద్రమహితరూప ఓమితి పదద్యుతి ఔర్వలలాట అంబికా
నమరస భావ ఆఃకలిర వర్ణమతం బసవేశపాహిమాం”

ఋటి లఘుకృతులలోనే అష్టోత్తరశతనామగద్య, బసవరగడ, బసవోదాహరణము, బసవలింగ నామావళి, బసవ పంచకము, బసవాష్టకము, సంస్కృత భసవోదాహరణము, త్రివిధ లింగాష్టకము, మల్లికార్జున పండితారాధ్యోదాహరణము, చెన్నబసవరగడ, షట్స్పలరగడ ఇత్యాదులు ఉన్నాయి.

వీనిలో భక్తిని వర్ణింపవలసి వచ్చిన చోటల్లా సోమనాథునికలం పదు సకాదిగా మారుతుంది. ఉదాహరణకు ఒక పద్యం చూద్దాము. దానధర్మాలు మంచివే. కాని అవి ఈశ్వరస్పర్శలేకుండా జరిగితే నిష్ఫలాలే అవుతాయని నిరూపిస్తూ సోమనాథుడు ఈ క్రింది పద్యం చెప్పాడు.

శివశివా! కర్ణుండు కవచమిచ్చియుజెడె

వస్త్ర మిచ్చిన రాసి వరము వడసె

అక్కట! భవరౌద్రుడంగమిచ్చియు జెడె

ప్రేలిచ్చి మంచయు విజయుడయ్యె

కటకట! శిబి తన కండలిచ్చియుజెడె

మృగమాం సమర్పించి మెఱసె నెఱుకు

చెల్లచో! బలి భువియెల్ల నిచ్చియుజెడె

జోబుదొక్కురిచ్చి సుగతిబొందె

నట్లలింగ విముఖమగు దానభర్మాప
 రోపకార విక్రమోద్ధతములు
 నిష్ఫలంబుగాక నెట్టనశరణుల
 భక్తి యుక్తికినయె బసవలింగ.

బసవ పురాణము :

పాల్కురికి సోమనాథుని రచనలన్నింటిలోకీ బసవపురాణము సర్వశ్రేష్ఠమైన గ్రంథము. అంతేకాదు తెలుగులోని మహాకావ్యముల పరుసలో ఇదీ చేరుతుంది. ఇందు పాల్కురికి చూపించిన కవితాకౌశలం తత్పూర్వం ఎవ్వరూ చూపించలేదు. అంతేకాదు. ఇందులోని పాల్కురికి భాషనూ భావాలనూ యథాతథంగా తర్వాతి తెలుగుకవులెందరో తమరకు గ్రంథాలలో ప్రదిర్పించి సోమనాథుని యెడల తమకుగల గౌరవాన్ని చాటుకున్నాడు.

కథ :

బసవపురాణంలో బసవేశ్వరుని జీవితగాథ చెప్పబడింది. క్రీ. శ. 12వ శతాబ్దంలో కల్యాణ నగరాన్ని రాజధానిగా చేసుకొని పరిశ్రావించిన బిజ్జయిని ప్రధానమంత్రి బసవేశ్వరుడు. మాదిరాజు మాదాంబికల శుక్తిముక్తాఫలం. ఎనిమిదవ ఏట హింసాత్మకమైన కర్మమార్గాన్ని తిరస్కరించి సోదరి నాగాంబికతో సహా కూడలి సంగమేశ్వరానికి వెళ్ళిపోతాడు. మాదాంబిక సోదరుడైన బలచేవుడు బసవని గొప్పతనంచూచి తన కుమార్తె గంగాంబికను ఇచ్చి వివాహం చేస్తాడు. ఆ తర్వాత బసవన్న మంగళవాడకువచ్చి పతిత జనోద్ధరణ, అస్పృశ్యతానివారణ, స్త్రీలకు సమానగౌరవం, శ్రామికవిజయం, ఆర్థికసమానత్వం, కులవ్యవస్థా నిర్మూలనంవంటి సాంఘిక, ఆర్థిక సంస్కరణలు ప్రారంభిస్తాడు. కల్యాణనగర ప్రభువు బిజ్జయిడు బలదేవుని మరణానంతరం ఆ పదవికి బసవణ్ణి ఆహ్వానిస్తాడు. శివకార్యానికి ఇది ఉపయోగపడుతుందని భావించి బసవన్న ప్రధానమంత్రియై భక్తిమతాన్ని ఊరూరావ్యాప్తిచేస్తాడు. అనుభవమంటపమనే ఆధ్యాత్మిక కేంద్రాన్ని స్థాపించి 'కాయకమ్ కైలాసమని' (Divinity of Labour) ప్రబోధిస్తాడు. అయితే బసవని సంస్కరణలు నచ్చని పూర్వాచార పరాయణులు తిరుగబడతారు. దానితో కల్యాణనగరంలో కల్లోలంవస్తుంది. ఆ

కల్లోలంలో శివశరణులు హింసింపబడతారు. బిజులుణ్ణి అతని శత్రురాజులు హత
మారుస్తారు. మనసా వాచా కర్మణా హింసను సహించలేని బసవన్న ఇదిచూచి
లింగైక్యం చెందుతాడు. ఇది స్థూలంగా బసవపురాణంలోని కథ.

కవితావైభవం :

తెలుగులో బసవపురాణానికి ఎన్నో విధాలుగా ప్రత్యేకత వుంది. ఇది
తొలి తెలుగు ద్విపదకావ్యం, జాను తెలుగుకు: లక్షాగ్రంథమని చెప్పవచ్చు.
అంతేకాక సమస్తకావ్యమర్యాదలూ సంతరించుకొని రాబోయే ప్రబంధయుగా
నికి అవసరమైన ఆలంకారిక వైభవమంతా బసవపురాణమే మొదటిసారిగా
ప్రదర్శించింది.

ఇంకొక విశేషమేమంటే బసవేశ్వరుడు కన్నడదేశంలో పుట్టినా బస
వేశ్వరుని జీవితాన్ని అధికారికంగా తెలిపే తొలిగ్రంథం బసవపురాణమే. దీని
తర్వాతే హరిహరుని కన్నడ బసవరాజ రగదవంటి గ్రంథాలు వచ్చాయి.

బసవపురాణంలో ప్రధానకథతోబాటు సందర్భాన్ని పురస్కరించుకొని
తమిళదేశంలో ప్రసిద్ధికెక్కిన అరవై ముగ్గురు నాయనార్ల కథలలో ముఖ్యమైన
వన్నీ సోమనాథుడు ఇందులో చెప్పాడు. అంటే బసవపురాణంలో

- (1) బసవేశ్వరుని కథ
- (2) బసవేశ్వరుని సమకాలికులైన మడియూ, మాచయ్య, కలనేత బ్రహ్మయ్య
శివనాగుమయ్యవంటి శివభక్తుల కథలూ.
- (3) అరవై ముగ్గురు నాయనార్ల కథలూ కూడా వస్తాయన్నమాట !!

ఒకవైపు పాల్కురికి భక్తి, మరొకవైపు ఆయన కవితావైభవం
రెండూ ఒందొంటితో పోటీ పేసుకొని పరుగుపందెం తీసినట్లు ఈ కావ్యం
ఆద్యంతం కన్పడుతుంది. అందుకు కొన్ని ఘట్టాలు ఉదాహరణలుగా
చూద్దాము.

మాదాంబిక కడుపుతో పుంది. అయితే గర్భన శిశువు సామాన్యుడు కాదు. సాక్షాత్తు బసవేశ్వరుడు. అందువల్ల మాదాంబికకు శ్రీ సహజమైన గర్భపతీ లక్షణాలన్ని భక్తిమయంగా మారాయి. చూడండి.

అమృతాంకుడగు పుత్రుడతివ గర్భమున
నమరి యుండుట నొక్క యాకలిగాదు
జల్లజాషీ తడుపున సదృశ్చి రుచికా
తలరుట నోరుచు చురులై తోచె
పోరదురాంగుని మూర్తి పడతి గర్భమున
మందుట నోవెల రొందె మైదీగె
పడతి శిశువు జూలు బవిసాకములకు
వొడబడ కునికి నోమోకిల్లు పుట్టె
గ్రాలుచు సుతుని రాకకు నోరుదేలుచు
చీలనో సతి కాపులంతలు పుట్టె
శివమూర్తి దనదు బోనవుటనోదవిలె
శివయోగ నిద్ర నా జెలువకు నిద్ర
తాల కంధరు మూర్తి గడుపున సునికి
నో అలితాంగి చన్మోసలు నల్పక్క
చెనువుగ శివమూర్తి పనిత గర్భమున
దనరెనో నడుముపే దటిమి వోనాడె
యోగీంద్ర హంసుడయ్యుడ గర్భమున
రాగిల్లుట నోనడ పేగంబు వదలె

(ప్రథమాశ్వాసం.)

గర్భవతులకు ఆకలి మందగించడం సహజం. కాబట్టి అమృతాంకుడగు బసవన్న కడుపులో ఉన్న కారణంగా మాదాంబికకు ఆకలి మందగించిందని చెప్పడంలోనే పాల్కురికి చమత్కారమంతా వుంది కడుపులో వున్నవాడు సదృశ్చిరుచి కుడు. అందుకే ఆమెకు రుచులు అరుచులై తోచాయి. కడుపుతో వున్నవారు పాలి పోవడం సహజం. అయితే పరమేశ్వరుని అపరావతారమైన నందిశ్వరుడే కదా బసవన్న. అట్టి బసవడు కడుపులో వుంటే తల్లి శరీరం తెల్లబడకుండా ఎలా

వుంటుందని సోమనాథు డంటాడు. కొడుకు ఎప్పుడు కనపడతాడా? అని నోరు తెరుచుకొని చూస్తున్నట్లు గర్భవతికి ఆవలింతలు వసున్నాయి. అలాగే గర్భవతు లకు నిద్రరావడం సహజమే అయినా కడుపులోవున్నవాడు యోగీశ్వరుడు. అతడు లోపల యోగనిద్రలో వున్నాడు. ఆకారణం చేతనే తల్లీకి మత్తుగా నిద్ర ఎస్తున్నదట. లోపలివాడు యోగీంద్రహంసుడు. అందువల్ల మాదాంబిక నడక హంస నడకవలె (గర్భభారంతో) మందగించింది. ఏ పదహారవ శతాబ్దపు కవులో చూపవలసిన ప్రాబంధిక దోరణి పన్నెండవశతాబ్దంలోనే తెలుగులో కన్పడటం ఆశ్చర్యంకాదా! మాదాంబ గర్భంలో శిశువు 'దివ్యుడై షోడశాంతవ్యూహ చంద్ర భవ్య సుధాపాన పారవశ్యమున నాతతంబుగ బరంజ్యోతి స్వరూపమై తన వెలుగ వెలె వెలుగుచుండ' శోభిస్తున్నాడట! అంతేకాదు ఆనాడు పీపాలు రాతి సెమ్మలలో పెట్టేవారు.

“ పలుగుతా ప్రతిమ గర్భంబు లోపలను
వెలిగెడు వీపంబు విధమునుబోలె
బాండురాంగంబైన పడతి గర్భమున
బోడిగా వెలుగుచు బుత్రుడీ క్రియను

ఉన్నాడట! అచ్చమైన దేశీయమైన ఉపమానం తెలుగు పలుకుబడి. ఇలాంటివి సోమనాథునిలో వరుసబెట్టి చెప్పవలసివస్తే వేల సంఖ్యలో చూపించవలసి వుంటుంది.

మరొక్క ఘట్టం :-

బసవేశ్వరుడు జన్మించాడు. అయితే ఆ ఘట్టినాడు నందీశ్వరుని అవతారం. కాబట్టి అతని బాల్యచేష్టలు యావత్తు భక్తపరంగానే ఉన్నట్లు సోమనాథుడు చమత్కరించాడు చూడండి :

“ వెనుక జీకటియుండ దనకేటి 'తేజ
మను గతి వీపంబు గనుగొని నవ్వు
సన్నుతలింగ ప్రసాద మగ్న తన
మున్నట్లు చనుగుడ్చు నూరకయుండు
శివ సుఖమృతమును జేగ్రుమ్మరించి

చవి సూచుమాడ్కి హస్తము లారగించు
 శివ సదధ్యాన నిశ్చేష్టితావస్థ
 దవులు చందంబునదా వెలుగందు
 చిలిచిలి సంసారమిల బాటదోలి
 చెరిగి మాడెడు గతి జేతులాడించు
 మాయా ప్రపంచంబుదాయంగనీక
 పాయ దన్నెడు రీతిబాదంబు లార్పు
 పడి మెయిదన పూని వచ్చిన పనులు
 దధవయ్యె ననుచు నుల్కెడి భంగినులుకు
 భవుబాడ నానంద బాష్పంబు లొలుకు
 పవిడి నేడుచు గనుగవనశ్రు లొలుక
 భవ బాధలకు నగపడి మొలలెట్టు
 భవుల కుయ్యాలించు భాతినాలించు
 నొడమలయ యడుగులబడ మొరలెట్టు
 వడువున బుడల్లపెబడి బోరగిల్లు
 నిలమఱపడ్డ నిర్మల శివభక్తి
 కలయెత్తు వడువున దాదల యెత్తు
 పరుదొంద బద్మాసనాసీనవృత్తి
 బొరినభ్యసించు పొల్పున గూరుచుండు
 బాని ద్వితేయ శంభుండను నంది
 నేనను భావన నిలదోగి యాడు
 నావీరమాహేశ్వరా భారమెల్ల
 బ్రోవయి నిచ్చిన పోల్కి నిల్చుండు
 గడకతో నాది మార్గము దప్పకుండ
 నడు గిడులీల దప్పదుగులు వెట్టు
 మలహరు పేర్కొను మాత్ర గద్గదము
 లలరు కైవడి దొక్కు పలుకులు వలుకు
 బల్లి దుర్మాశివభక్తులే యనుచు
 గ్రోళ్ళు వాటించునాడు క్రియబాటి యాడు

(ప్రథమాశ్వాసం.)

పురిటిపాప దీపాన్నిచూచి నవ్వుతాడు, చేతులాడిస్తాడు. అరచేతిని నాకు కుంటాడు, కాళ్ళు ఊపుతుంటాడు, ఏడుస్తాడు, ఏదో వింటున్నట్లు కన్నడతాడు, క్రమంగా కూర్చుంటాడు, దోగడుతాడు, తప్పటదుగులు వేస్తాడు. ఇవన్నీ ప్రతి శిశువు చేసే స్వాభావికమైన పనులే. అయితే సోమనాథుడు బసవన్న విషయంలో ఇవన్నీ భక్తి పరమైన చేష్టలుగా వర్ణించడంలోనే తన కవితా నైపుణ్యాన్ని ప్రరర్పించాడు.

బసవేశ్వరుడు భక్తులకు అంతుమాలిన ధనాన్ని ఇస్తూ వుంటాడు. ఇది చూచి గిట్టనివారు రాజుతో 'ప్రభూ నీ ధనాన్ని ప్రధానమంత్రి దుర్వినియోగం చేస్తున్నాడని వాడీలు చెబుతారు. అపుడారాజు పిలిచి సంగతేమిటని అడుగుతాడు. అదివిని బసవన్న చిరునవ్వునవ్వి 'రాజా! నా వద్ద భక్తిఅనే చింతామణి, కామ దేనువుంది. వేరే ధనాలు నాకెందుకయ్యా! శివధనం శివునికే ఇస్తున్నాను' అంటూ ఇలా చెబుతాడు :

“ పరమేశుభక్తియన్ సురదేనువుండ
హరుభక్తియన్ కనకాచలంబుండ
గామారిభక్తి చింతామణీయుండ
సోమార్థధరు భక్తి సురదేనువుండ
బగుతు దాసించునే పరధనంబునకు
మృగపతి యెద్దెసమేయునే పుల్ల !
క్షీరాబ్ధిలో పలగ్రీడించు హంస
గోరునే పడియలనీ దుద్రావంగ
జాతఫలంబులు సూచించు చిలుక
బ్రాంతి బూరుగు మాని పండ్లుగన్మోమనే !
రాకామల జ్యోత్స్నుద్రావుచకోర
మా కాంక్ష నేయునే చీకటిద్రావ
విరిదమ్మి వాసన విహరించు తేటి
పరిగొని సుడియునే బబ్బిలి విరుల !
నెలుగునే మలదిగజేంద్రంబు కొదమ
యొలువందు చనుసీక ! నెలుగవు గాక ”

ఈ కవితా సౌందర్యాన్ని దర్శించే పోతన్న భాగవతంలో “ మండర
మకరంద మాధుర్యమునదేలు ” పద్యంలో ఇందులోని పంక్తులూ భావాలూ
యదాతదంగా స్వీకరించాడని మనకు తెలుస్తున్నది. అయితే పోతన్న కూడా
భక్తకవి. సాటి భక్తకవిమీద తనకుగల గౌరవాన్ని ప్రదర్శించేందుకు మాత్రమే
ఇలా చేశాడు. సంస్కృతంలో కాదాసే వాత్మికిమీది గౌరవంతో ఆయన ఉప
మానాలు యదాతదంగా వాడుకున్న సందర్భాలు చాలా వున్నాయి.

అయితే ఇదేదో అలంకారంగా ఇచ్చిన ఉదాహరణంకాదు. ఇలాంటివే ఉదా
హరణకు మరికొన్ని చూపుతాను

సుమతీ శతకంలో ఒక పద్యంవుంది.

“ కసుగాయ కటచి చూచిన

మసలక మది వగరుగాక మధురం బెగునే ”

దీనికి మూలం పాల్కురికిలో చూడండి :

“ కసుగాయ ద్రించిన గాయగు గాక

పసని పండగునయ్య భ్రాంతి పొందినను ”

(బసవ పురాణం.)

మరొక ఉదాహరణ :

“ బల్లనిపతి నల్లనిపతి

నొల్లని చెలికాని విడువ నల్లనివాడే

గొల్లలడు గాక ధరలో

గొల్లండును గొల్లదొనె గుణమున సుమతీ ”

దీనికి మూలమిది :

“ నల్లవో భామల యుల్లం బెఱుంగక

గొల్లవాడై నను గోరుకునే కలియ

నొల్లని వెలయాలి నొల్లని నృపతి

నొల్లని చెలిబాయ నొల్లదేనియును

గొల్లండు వాడుగా కెల్లెడు జాతి

గొల్లండు గొల్లందె గొల్లదేనియును

(పండితారాధ్య చరిత్ర.)

ఇలాగే ఎన్నో వేమన శతకంలో పద్యాలలోని పంక్తులకు పంక్తులు పాల్కరికి ద్వీపదలో యథాతథంగా కనపడుతాయి. ఇందుకు కారణం యుగ కర్త అయిన ఒక కవి తన ప్రభావాన్ని అనంతర కాలంలో ఎందరో మహానుభావులమీద ప్రసరిస్తూ వుండటం సహజమే. తెలుగులో కవిత్వయమూ పాల్కరికీ, శ్రీనాథుడూ మొదలైనవారు అలాంటివారే. :

పండితారాధ్య చరిత్రలో “ నెట్టన నేలకు ” అన్న పంక్తులు నన్నిచో డనిలో “ నేలయు నింగియు ” అన్న పద్యంగా మారింది. అదే తిక్కనలో “ నేలయు నింగియు తాళములోగాజేసి ” అని విరాటపర్వంలో ప్రతిబింబించింది. ఇలాగే మరికొన్ని పోలికలు :

బసవ పురాణంలోని 189, 190, 216 పుటలు పండితారాధ్య చరిత్రలో 83, 134, 135 పుటలుచూచి (1) శ్రీనాథుని హరివిలాసంలోని తృతీయాశ్వాసం “ అనువు దప్పిరినొచ్చి ” అనే సీసపద్యం.

(2) శివరాత్రి మహాత్మ్యం చతుర్థాశ్వాసం
“ విచ్చిన్న బహారుచరణ ” అన్న పద్యం
(3) నాశన సోముని ఉత్తర హరివంశంలో
“ ఇరువురు మెయిమతించి ” అన్న పద్యం

చూడండి వీధిన్నింటికీ మాతృకలు పాల్కరికి కవితలో యథాతథంగా మనం చూడ గలుగుతాము.

ఉపమాలంకారాలు వాడడంలో పాల్కరికి ప్రతిభ అనన్య సామాన్యం. పరంపరాగతంగా సంస్కృత కవులువాడి ఎంగిలి చేసిన ఆలంకారాలకన్నా జాన పదమైన సహజమైన, నిసర్మైన ఉపమానాలంటేనే పాల్కరికి మక్కువ ఎక్కువ.

‘ఉప్పు ముల్లయ నీర నుంచినయలు
గప్పురంబున నగ్గి గప్పినయలు
వడగళ్ల వర్షంబు వారాశి గురియు
వడవున దారేక వర్తించుచుండె’ (బసవపురాణం, ద్వితీయాశ్వాసం)

బసవన్న ఈవిధంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడట! జీవేశ్వర ఐక్యాన్ని సూచించే ఉదాహరణలివి. ఇంతకన్నా సహజమైనవి మరేమి ఇవ్వగలడు ఏకవి ఐనా.

శివనాగుఃయ్య హరిజనుడు. మహా శివభక్తుడు. అతన్ని ఈసడిస్తూ కొందరు రాజుతో 'బసవన్న అస్పృశ్యునితో సావాసంచేసి అతని ఇంట భుజిస్తున్నాడని' చెబుతారు. అదివిని వుజ్జలుడు కోపగించి బసవన్నను పిలిచి ప్రశ్నిస్తాడు. అందుకు బసవన్న చెప్పిన సమాదానమిది.

“కరిపై రితోడ గుక్కలు వోల్చునరియె
కరితోడ గ్రామ సూకరములు సరియె
జడదితో నిలజేటి పడియలు సరియె
వడిగంగతో పెడ వ్రంతలు సరియె
తపసుతో ఖద్యోతతతులెల్ల సరియె
యుపమింప జంద్రుతోనుడు పంక్తిసరియె
మేరువుతో బెటమెట్టులు సరియె
పారిజాతంబుతో బ్రచ్చిళ్లు సరియె” (పప్తమాశ్వాసము.)

ఇలాంటి అలంకారాలు పాల్కురికిలో అడుగడుగునా (పాదపాదానికి) చూపవచ్చు.

ప్రబంధ యుగానికి పాల్కురికి సోమనాథుడూ నన్నిచోడడు వీజాలు న్నాటాడు. నాచన సోమన శ్రీనాథుడు నారుబోసి నీరుబోసి పోషించారు. రాయల కాలంలో ఆవి పండ్లనిచ్చాయి. పాల్కురికి సోమనాథుని ప్రాబంధికమైన వర్ణనలు బసవపురాణంలో, పండితారాధ్య చరిత్రలో కూడా చూడవచ్చు.

సూర్యాస్తమయ వర్ణనమిది:

“బసవని భక్తి ప్రభా పటలంబు
దెసల వసుంధర దివి దీటుకొవగ
దినకరుడాత్మియ తేజంబు దక్షిణగు
డును మదిల్లజ్జించి చనియుపరార్థి
బడియనో యన్నట్లు భాసుండు గ్రుంకె

చెడి మిత్రుడరుగ రాజీవముల్ మొగిచె
 భేరులు శంఖముల్ భోరన జెలగె
 మార సంహారునాగా రాంతరముల
 నలరుచు బంచమహా శబ్దరావ
 ములు మ్రోసె భక్త సమూహ లయముల
 ఘన ధూపధూమ సంజనిత మేఘములు
 నెవసి కప్పిన మాడ్కి జీకటుల్ వర్వె
 వరముక్తి సతి బసవనికి నారతులు
 పరువడినెత్తు దీపంబులో యనగ
 నక్షత్రచయ మంతరిక్షంబు నిండి
 యక్షిణతరకాంతి యసలార వెలిగె
 జంద్రునిచేటు దైత్యేంద్రునిపాటు
 నింద్రుని భంగంబు నెఱిగి యెఱింగి
 గొఱియముచ్చిలి శూద్రకుండను రాజు
 సజకు వడుట తొల్లియెఱిగి యెఱింగి
 జారుల జోరుల జర్పించు కవుల
 భూరి వివేకంబు బొగడంగ నేల ? ”

(తృతీయాశ్వాసము.)

సూర్యాస్తమయాన్ని వర్జిస్తూ కూడా కథాగతమైన బసవేశ్వరుని మహా
 త్యాన్ని, సందర్భాన్ని మరచిపోకుండా సమన్వయం చేశాడు మహాకవి. ఇలాగే
 చంద్రోదయ వర్ణనం ఒక్కటిజూపి బసవపురాణ ప్రాశస్త్య పరిచయం విరమి
 స్తాను.

“ మలసంహారుడు జటామకుటంబు మీద
 నిలిప యునాకందు నెరిబుచ్చలేడు
 భక్తులపాద సంస్పర్శనంబునకు
 వ్యక్తిగా నిర్మలత్వంబు బొందుదును
 అని యాత్మ దలపోసి యరుదెంచు మాడ్కి
 వనజారి ప్రాజ్ఞుంబు ననుదయించె

బసవని సితకీర్తి వర్వెనా శివుని
 భసితాంగరాగ ప్రభలు వర్వెనాగ
 నారుద్రు నట్టహాసాంకులు దనరె
 నా, రజతా చలచారుతీ ధితులు
 విలసిల్లె నానభోవీధి నెల్లెడల
 నెలకొని యచ్చ వెన్నెల వెల్లివిరియ

(తృతీయాశ్వాసము)

పండితారాధ్య చరిత్ర :-

పాల్కురికి సోమనాధుడు పృథ్విదే ఋషియై ద్రష్టయైన దశలో వ్రాసిన గ్రంథం పండితారాధ్య చరిత్రమని పరిశోధకుల ఊహ. ఇందు సోమనాధుడు ప్రదర్శించిన పాండిత్యంచూస్తే ఇలాంటి పండితకవి తెలుగులో మరొకడులేడని నిస్సంశయంగా చెప్పవచ్చు. పండితారాధ్యచరిత్ర నూటికినూరుపాళ్లు దేశికావ్యం సంస్కృత పదసమాసములతో నిండిన దేశి మహాకావ్యం కథపూర్తి తెలుగు కథ. గోదావరి జిల్లాలోని ద్రాక్షరామంలో పుట్టిన మహాపండితునికథ.

కథ :-

తెలుగు దేశంలోని ద్రాక్షరామ క్షేత్రంలో భీమేశ్వరలింగాన్ని అర్పించే వానస వంశస్తుడైన భీమన పండితుడనే ఆరాధ్య బ్రాహ్మణునికి ఎంతకాలంగానో సంతానం కలుగలేదు. ధర్మపత్ని గౌరాంబతో కలిసి ఆయన శ్రీశైలంలో తపస్సు చేశాడు. అప్పుడు మల్లికార్జునుని పరంతో ధర్మ ప్రచారార్థం శివుడు పంపిన ప్రహుడు గౌరాంబకు జన్మించాడు. అతడే మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు. ఈయన కోటిపల్లి ఆరాధ్యదేవుని వలన దీక్షపొంది వీరప్రతాపచరుడై పుండి వివిధ వాదాలను ఖండించి శైవమతస్థాపన చేస్తాడు. అంతేకాక ఆ నాటి బౌద్ధ జైనులు చూపిన మహాత్యాకృతన్నా ఎక్కువ మహిమలు చూపుతాడు. మహాదేవయ్య అనే భక్తునికి కాళ్ళు తెప్పిస్తాడు.

తర్వాత తత్వ ప్రచారానికై బయలుదేరి గుంటూరుజిల్లాలోని చందవోలు చేరి అక్కడి చోడరాజు ఆస్థాన విద్వాంసులను ఓడిస్తాడు అయితే రాజు పగ బట్టి పండితుని కళ్ళు తీయిస్తాడు. కాని పండితుడు అమరావతిపోయి అమరేశ్వ

రుణ్ణి ప్రస్తుతిచేసి తిరిగి కళ్ళు తెప్పించుకొని ముందుకు సాగిపోతాడు. పాను గంటిని పాలించే ఉదయ చోడుని ఆస్థానానికి పోతాడు. అక్కడ ఉదయచోడుడు ధవళేశునా మయ్య అనే శివభక్తుణ్ణి అవమానిస్తాడు. ఆ అవమానం సహింపలేక ధవళేశు నామయ్య ఆత్మహత్య చేసుకుంటాడు. అదివిని పండితారాధ్యుడు ఉదయచోడుణ్ణి శపిస్తాడు. శాపజలం విడువగానే చోడుని సామ్రాజ్యం నిర్మూలన మవుతుంది.

అనంతరం బసవణ్ణి చూడాలన్న కోరికతో పండితారాధ్యుడు కల్యాణం పోతూవుండగా అక్కడ కల్లోలం పుట్టి బసవన్న లింగైక్యం చెందాడన్న వార్త తెలుస్తుంది. దానితో పండితారాధ్యుడు బాధపడి ప్రపంచ స్పృహ వదిలి శ్రీ శైలం చేరి తపస్సు చేస్తూ అక్కడే మల్లికార్జున లింగంలో ఐక్యమవుతాడు. స్థూలంగా ఇదే కథ. అవాంతరంగా ఎన్నో భక్తుల కథలువస్తూ వుంటాయి. అంతేకాక ఇందులో వివిధ సిద్ధాంతాలు వాటినిపరాస్తం చేయడం విభూతి, రుద్రాక్ష, పాదోదక, లింగార్చన, లింగధారణ, ప్రసాద స్వీకారములవంటి శైవ వ్రతముల మహిమ విపులంగా వర్ణింపబడివుంది.

పాండిత్య ప్రకర్షకు మూలమైన ఈ గ్రంథం దాక్షప్రకరణం, పురాతన ప్రకరణం, వాదప్రకరణం, మహిమ ప్రకరణం, పర్వత ప్రకరణం అనే ప్రకరణాలుగా విభజింపబడింది. ఇంతటి ప్రౌఢపాండిత్య శౌంధీర్యముగల గ్రంథంలో కూడా పాల్కురికి సోమనాధుడు తన సహజ కవితా రామణీయకాన్ని ప్రదర్శింపక మానలేదు. పరమతస్థులపై వాదానికి పోతున్న పండితయ్య.

“హరుని భక్తుల యాజ్ఞ శిరమున దాల్చి
గరిడి కెక్కిన యంకకాడును బోలె
నెడవిడివడ్డ మత్తె భంబువోలె
వడి మృగంబుంగన్న వ్యాధుండు వోలె.”

శాస్త్రవాదానికి దిగాడట (పండితారాధ్య చరిత్ర-వాద ప్రకరణము.)

ద్రాక్ష, కదళిపాకాలు బసవ పురాణంలోను వైదర్భి పాంచాలీ రీతులు పండితారాధ్య చరిత్రలోను సోమనాధుడు ప్రధానంగా ప్రదర్శించాడు.

“తొలికోడి కనువిచ్చి నిలిచిమైవెంచి
జలజల తెక్కలు సడలించి నీలి
గ్రక్కున గాలార్చి కంఠంబువిచ్చి
ముక్కున నీకలుచక్కొల్పి కడుపు
పెక్కించి మెడసాచి నిక్కిమిన్ సూచి
కొక్కురోక్షుజ్జని కూయకమున్న”

కోడికూతను ఇంత సహజంగా తెలుగులోనేగాదు మన మెరిగిన ఏ ఖషా గ్రంథంలోనూ ఇంతవరకూ మరెవరూ వర్ణించలేదనడం అతిశయోక్తికాదు. బెజ్జపహాదేవి వాత్సల్యభక్తి గొడగూచి ముగ్ధ భక్తి, సకలేశ్వరమాది రాజయ్య కథ పంటి ఘట్టాలలో రూపం కళ్ళకు కట్టేటట్లు వర్ణించిన చలద్రూప వర్ణనలూ తరువాతి తెలుగు కవులకు పాదేయములైనాయి.

‘హృదయంలోకి దూసుకుపోయే సోమనాథుని శైలి తెలుగు ప్రజలను ఉర్రూతలూపుతుంది’ అని భక్త్యావేశంతో కూడిన సోమన శైలిని కట్టమంచి రామలింగరెడ్డి గారు ప్రశంసించారు. పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రి గారు ఆంధ్ర పత్రిక పదవ ఉగాది సంచికలో ఒక వ్యాసం వ్రాస్తూ ‘హిమవద్భూధర గుహాగ్రహములనుండి యనర్గళముగా దుమికివచ్చెడు గంగా ప్రవాహమున బోలె నీ మహామహాని కవిత్వము సాధకులమనంబుల నానందపూరమున నోలలాడించు చుండును’ అని ప్రశంసించారు.

‘సోమనాథుని కవితయందలి ముఖ్య గుణములు. అనన్య సామాన్యము లగు సౌందర్య మాధుర్యములు. అతడు తన గ్రంథములను భక్తిరసపరవశుడయి రచించుటయు, భావమునే ప్రధానముగా చేసికొని శ్లేషయమకాద్యలంకారముల కయి తడవులాడ కుండుటయు జాతీయతనే యెక్కువగ గణించి దేశీయ చృంద మగు ద్విపదలో దన ప్రధానకృతుల వెలయించి యందు దీరుతీయములు గల తెలుగు పలుకు బళ్లనుమేలుగ జాలువార్చుటయు నిందుకు ప్రధాన కారణములు’ అని శివశ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారు పాల్కురికి కవితను అనుభవించి స్పందిం చారు. నాదృష్టిలో పాల్కురికి అవతరణ ఒక యుగావసరాన్ని తీర్చింది. నన్నయ పాల్కురికి ఇర్వూరూ ఆయా కాలాలు సృష్టించిన మహా కవులు. దేశకాలావసరా లకు అనుగుణంగా ఎదిగి వారు భాషను సుసంపన్నం చేసారు. పాల్కురికి పంటి మహాకవికి మనం చేయవలసిన సన్మాన మొక్కతే. ఈ చిన్న గ్రంథం చదవడం ద్వారా ఆయన కృతులన్నిటినీ పఠిద్దామనే సంకల్పం పాఠకులలో కలిగితే ఈ ప్రయత్నం సఫలమైనట్లే భావింపవచ్చు.

Blank Page

నందిని

మీ ఆత్మీయులతో ఆనందం పంచుకొండి
ఓక్క రూపాయికే నందిని నందుకొండి

కేవలం ఓక్క రూపాయతో - భారత దేశంలో
మీ ఆత్మీయులు ఎక్కడున్నారే - సంవత్సరం
పాటు వాళ్ళు మిమ్మల్ని గుర్తుంచుకునేలా - మీ
ఆత్మీయులకు కొత్త అనుగుణాన్ని పెనవేస్తూ -
యవభారతీని వారికి పరిచయం చేసినందుకు
మిమ్మల్ని అభినందించేలా చేస్తూ - పన్నెండు
నెలలూ మీ ఆత్మీయుల్ని పలకరిస్తుంది 'నందిని',
అటు అందుకున్నవారికి ఆనందాన్నీ, యిటు అంది
స్తున్న మీకు సంతృప్తినీ సమానంగా పంపిపెడుతుంది -
'నందిని'

మీరు ఎన్నెన్నో రూపాయలు సంపాదించు
అన్ని ఆరునామాటా పంపాలని గుర్తుంచుకొండి!

యవజ్యోతి
సాహితీ సాంస్కృతిక సుధ
5, కింగ్స్ట్రీ, సికిందరాబాద్-500003